

تأثیر توسعه صنعت نفت و گاز بر تحولات فرهنگی منطقه ویژه اقتصادی پارس جنوبی و پالایشگاه نفت آبادان

مهدی پورعلی

دانشجوی دکتری، رشته مدیریت فرهنگی، دانشگاه آزاد، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

سیدجمال الدین طیبی

استاد گروه مدیریت بهداشت و درمان، دانشگاه آزاد، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

علی اکبر رضایی

عضو هیئت علمی، رشته مدیریت فرهنگی، دانشگاه آزاد، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۲/۲۷

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۰/۲۱

چکیده

منطقه ویژه اقتصادی پارس جنوبی عسلویه و پالایشگاه نفت آبادان از جمله مناطقی هستند که فرآیند صنعتی شدن و پیشرفت؛ زمینه تحولات را در عرصه های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، زیست محیطی و... فراهم آورده است. با وجود تأثیر فزاینده صنعت نفت و گاز به عنوان سرمایه‌های ملی کشور بر وضعیت اقتصادی، توجه به تأثیر این صنایع در حوزه فرهنگ و ابعاد آن نیز نباید نادیده گرفته شود. در واقع، آنچه در توسعه‌ی صنعتی اتفاق می‌افتد، تنها تغییر الگوهای صنعتی و اقتصادی نیست، بلکه فرهنگ، ارزش‌های آن و ابعاد مرتبط با آن نیز در اثر آن دچار تغییر می‌شوند. در این راستا، پژوهش حاضر دیدگاهی چند بعدی و کل‌نگر به مبحث تحولات فرهنگی اتخاذ کرده است و هدف کلی پژوهش تبیین تأثیر توسعه صنعت نفت و گاز بر تحولات فرهنگی است. جامعه آماری این پژوهش را کلیه افراد ۶۰-۱۵ ساله شهر عسلویه و آبادان که در سال ۱۳۹۵ ساکن هستند را تشکیل می‌دهد. روش پژوهش؛ اکتشافی، توصیفی، همبستگی و از روش‌های آماری استنباطی و غیر استنباطی مانند: انحراف معیار، میانگین، ضریب همبستگی پیرسون و نمونه‌گیری خوشه-ای استفاده شده است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که بر اثر توسعه صنعتی و نفت و گاز در منطقه عسلویه و آبادان شاهد نوعی گسست و تعارض فرهنگی بوده ایم که بر اثر توسعه صنعت نفت و گاز در منطقه عسلویه و آبادان تغییرات گسترده‌ای در ارزش‌های فرهنگی، اعتقادات مذهبی، فرهنگ خانوادگی، الگوی ازدواج و عناصر مادی ایجاد گردید.

واژه‌های کلیدی: تحولات فرهنگی، ارزش‌های فرهنگی، نظریه تحولات فرهنگی اینگهارت.

۱- مقدمه

با گسترش صنایع نفت و گاز در منطقه ویژه اقتصادی پارس و پالایشگاه نفت، شهرستان عسلویه و آبادان به صورت مضاعفی مواجهه با تحولات صنعتی را تجربه می نماید. توسعه صنعت نفت و گاز در این مناطق مبنای برای گذر از یک جامعه سنتی به یک جامعه صنعتی و شهری فراهم ساخته است و در فرآیند انتقال، تحولات وسیعی را در ابعاد فرهنگی بر جای گذاشته است. این تحولات فرهنگی دلایل متفاوتی می تواند داشته باشد؛ صنعتی شدن و گسترش زیرساخت های ناشی از آن بدون توجه به کیفیت فرهنگی بومی و داشتن سندی که تغییرات و تحولات ناگهانی آن را توجیه کند، می تواند مهمترین نقش را در تحولات فرهنگی ایفا کند. در نتیجه چنین وضعیتی است که این تحولات، می تواند بر محیط فرهنگی - اجتماعی و گروه هدف، اثرات سوء خود را نشان دهد. در نتیجه آنومی یا تحولات فرهنگی زمینه لازم را برای پیدایش بحران هویت، تغییر ارزش ها و هنجارها، سرخوردگی های روانی، فردگرایی های خودخواهانه، جمع گرایی های خاص گرایانه، بی تعهدی، تضعیف باورهای دینی، هنجارشکنی، تغییر در روابط خانوادگی، الگوهای ازدواج، غذا، پوشاک، مسکن... خشونت و احساس ناامنی، نارضایتی و برون گرایی پدید می آورد.

هدف اصلی این پژوهش تعیین تاثیر توسعه صنعت نفت و گاز بر تحولات فرهنگی منطقه ویژه اقتصادی پارس جنوبی و پالایشگاه نفت آبادان است. با توجه به حضور فعال شرکت های بین المللی و همچنین حضور گسترده اقوام ایرانی (ترک، لر، کرد، گیلک، بلوچ، عرب و عجم و ...) از سراسر کشور در پروژه ها و صنایع مناطق عسلویه و آبادان تأثیرگذاری و تأثیر پذیری مستقیم و غیرمستقیم از پیامدهای آن به ارزیابی تأثیرات توسعه صنعت نفت و گاز بر تحولات فرهنگی مردمان عسلویه و آبادان با تأکید بر شاخص های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران می پردازد.

تحول در تعریف عبارتست از حرکت از یک وضعیت به وضعیت دیگر، در فرهنگ لغت تحول چنین تعریف شده است: دگرگون کردن چیزی را به شکل و حالت دیگر در آوردن. تحولات فرهنگی یک نوع فرایند تدریجی

است و بازتاب دگرگونی در تجربه های سازنده ای است که به نسل های مختلف شکل داده است به همین دلیل ارزش ها و هنجارهای سنتی در میان نسل های گذشته کاملاً گسترده اند، در حالی که گرایش های جدید تا حد زیادی در میان نسل های جوان تر نفوذ دارند و با جایگزینی نسل جدید با نسل گذشته آن، جهان بینی متداول و محیط زندگی این جوامع تحول می یابد (غفاری، ۱۳۹۶، ۱۳۸)

به میزانی که به واسطه پیشرفت علم، تعامل با سایر فرهنگ ها و اعمال اراده انسان ها در امور تحولاتی در شیوه زندگی رخ می دهد، برحسب میزان شدت این تحولات، فرهنگ یک جامعه نیز دچار تحول می شود. تحولات فرهنگی متأثر از نظام ارزشی است که خود متأثر از تحولات کلی و وسیعتری است که در جوامع رخ می دهد. تحولات فرهنگی متناسب و همزمان با تحولات محیطی تغییر می پذیرد ولی به لحاظ بطی ء بودن دگرگونی ها، این گونه تحولات را از طریق بررسی نسلی می توان مورد کاوش قرار داد (اینگلهارت، ۱۳۸۲، ۵۲)

وقتی تحولات حاصل از تحولات درونی جامعه را مورد بررسی قرار می دهیم، به دو حوزه تحول آفرین می رسیم یکی تحولات آگاهانه، که نهادها و سازمان ها و شخصیت های فرهنگی یک جامعه تلاش می کنند از طریق تحول و تحکیم در آگاهی ها و باورها در مخاطبان خود، ایجاد کنند و دیگر آن که، به صورت غیر مستقیم از متن تحولات جامعه و متأثر از اراده انسان ها، تحولات علمی و از کارکرد فعالیت های جدید صنعتی، اقتصادی، سیاسی، قضایی، نظامی و غیره حاصل می شود. همین طور از مطالعه روی تحولات حاصل از تعامل جامعه با سایر جوامع، به دو گونه تأثیر از بیرون جامعه برمی خوریم، که یکی حاصل تعاملات طبیعی است که از رهگذر پیشرفت های علمی، فناوری ها، مصرف کالاها و خدمات جدید یا پذیرش علوم انسانی خلق شده در آن کشورها حاصل می شود و گونه ای دیگر، تلاش های سازمان یافته ای است که به صورت آگاهانه برای تحول در نظام باورها و ارزش های یک جامعه از سوی حکومت های کشورهای رقیب، به عمل می آید. با پذیرش این طبقه بندی برای تحولات فرهنگی، می توان مدعی شد که تحولات فرهنگی

آبادان ارزش های فرهنگی در قالب سنت گرایی خود را نشان می دهد و واکنشی است دفاعی که آگاهانه با رجعت به سنت ها، در پی حل معضلاتی است که دنیای صنعت نفت و گاز در جامعه پیش روی مردم قرار می دهد. حال آن که متقابلاً صنایع نفت و گاز به افسون زدایی از آن ها می پردازد. برخی از اندیشمندان ایرانی نیز به ناکارایی قطبی کردن و رویارو قرار دادن ارزش های فرهنگی در مقابل صنعت اشاره می کنند (بهنام، ۱۳۹۵، ۳۳) با ورود صنعتی نفت و گاز در جامعه با تعریف و تحدید عقلانیت خاص خود، استانداردی را برای همه شئون زندگی انسان معرفی می کند و کسی را که خارج از این عقلانیت بیندیشد و مغایر با این استاندارد عمل کند فردی غیرعقلانی و نامعقول و به اصطلاح دیوانه می خواند.

برای چنین فردی جایی برای زندگی در این جامعه نیست. جامعه صنعتی او را از خود طرد می کند. و در گوشه ای از شهر حصار را دور او می کشد و به تدریج افراد دیگر غیر معقول را وارد آنجا می کند این خصیصه اصلی صنایع نفت و گاز است. صنعت نفت و گاز از این حیث انحصارگراست، یعنی عقلانیتی منافی با استانداردهای خود را بر نمی تابد. اما توجه به ارزش های فرهنگی در سنت گرایان چنین نیست. بر اساس سنت گرایی، منشاء همه سنت ها و آداب و رسوم ها ارزش های فرهنگی است و به صورت کلی از آن تحت عنوان حکمت خالده یا حکمت جاودان^۱ یاد می شود: «این حکمت ازلی^۲ که مفهوم ارزش ها را از آن تفکیک نمی توان کرد و یکی از مولفه های اصلی مفهوم سنت را تشکیل می دهد. مردم سنت گرای منطقه صنعتی عسلویه و آبادان ارزش های فرهنگی را نگرش ارتجاعی و بازگشت به گذشته نمی داند بلکه ارزش ها از منظر آن ها آموزه هایی زنده و جاوید است که در برهه ای از تاریخ توسط این صنعت کنار گذاشته شدند.

ارزش های فرهنگی مد نظر سنت گرایان، دارای منشاء بشری نیست که با گذشت زمان غبار کهنگی و فرسودگی بر آن بنشیند بلکه این ارزش ها در مراتب عالی تر هستی ریشه دارند: «سنت^۳... به معنای حقایق یا اصولی است دارای منشاء الهی که از طریق شخصیت

از قواعد و قوانینی تبعیت می کند که بخشی از آن شناخته شده و بخشی از آن ناشناخته است و می توان با تمهیداتی از پیش طراحی شده، بخش های بیش تری از این تحولات را شناسایی و مدیریت کرد، لیکن قبل از آن، باید نظام حاکم بر تحولات فرهنگی را شناسایی کرد تا با طراحی سیستمی برای آن، امکان مهندسی فرهنگی فراهم شود (ریویر، ۱۳۹۵، ۲۵۶)

سنت و آداب و رسوم حافظه یک قوم است. آداب و رسوم بر زیسته ها و تجربه های گذشته است و در این میان ارزش های فرهنگی در اذهان نسلها رسوب می کند و آگاهانه یا ناآگاهانه به ارث می رسد. ارزش های فرهنگی به نوعی تنظیم کننده رفتار، رویکرد، دید و یا حتی نگرش به جهان هستی است. فرهنگ یک مقوله اجتماعی است و در بستر ارزش های فرهنگی شکل می گیرد. می توان گفت که ارزش و فرهنگ تأثیر و تأثر متقابل دارند. در ارزش نوعی معقولیت هست؛ اما معقولیت غیر از عقلانیت است. معقول بودن نوعی تمکین کردن است. هر چیزی به گمانی معقول است، ولی هر چیزی عقلانی نیست؛ یعنی نمی شود برای آن تعقل، زمان و مکان قائل شد. صنایع نفت و گاز همواره خود را در ستیز و چالش با کهنگی، کهنه پرستی، رکود، عقب افتادگی، توسعه نیافتگی و نیز در ستیز با هر گونه قدمت و ارزش قرار می دهد و در واقع کشش و تمایل آن به سوی آینده است. به همین خاطر، صنایع نفت و گاز - علی رغم بسیاری از جزمیت ها و مطلق اندیشی هایش - مدعی است که دستاوردهای خود را نیز به عنوان جریان هایی سیال و غیر قطعی تلقی می کند و آنها را فقط تا اطلاع ثانوی معتبر می شمارد. (میرزایی، ۱۳۹۶، ۲۲)

در واقع مسئله اساسی صنایع نفت و گاز در عسلویه و آبادان پایان یافتن سیاست، ارزش های فرهنگی (اخلاق و سنت خرافه گرایانه) است که نهاد پر تو آن دموکراسی به معنای دقیق کلمه موضوعیت و فعلیت می یابد. از این رو آنتونی گیدنز رویارویی صنعت با ارزش های فرهنگی را ذات مدرنیته می داند. زیرا در ارزش های فرهنگی، گذشته مورد احترام است و نهادها ارزش دارند. فرد سنتی نیز کسی است که در متن و بستر کردار های سنتی زندگی می کند، بی آن که به آن بیاندیشد. در عسلویه و

طالبیان در منطقه عسلویه پژوهشی در سال (۱۳۹۴) در مورد تاثیر اجتماعی توسعه صنعتی در منطقه عسلویه با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی ارائه نموده و به این نتیجه رسیده است که با توجه به پیشرفت صنعت در این حوزه ساخت های فرهنگی در راستای صنعت رشد نکرده است و این مسئله باعث شده است که خسارات جبران ناپذیری در بافت فرهنگی منطقه وارد شود.

نیازی در بندر امام پژوهشی در سال (۱۳۹۴) در مورد شناسایی موانع و چالش های تغییرات فرهنگی با استفاده از روش آزمون t ارائه نموده و به این نتیجه رسیده است که بین توسعه صنعت پتروشیمی با تغییرات فرهنگی مردم بندر امام رابطه معناداری وجود دارد.

تبریزی در آبادان پژوهشی در سال (۱۳۹۳) در مورد بررسی وجود صنایع نفت آبادان و تاثیر آن بر عناصر مادی (غذا، پوشاک، مسکن، موسیقی) با استفاده از روش رگرسیون ارائه نموده و به این نتیجه رسیده است که بین وجود صنایع نفت آبادان و پایداری به عناصر مادی (غذا، پوشاک، مسکن، موسیقی) مردم منطقه رابطه معناداری وجود دارد. ۶۸ درصد از افراد نمونه اعتقاد داشتند که میزان پایداری به غذا، پوشاک، مسکن، موسیقی بومی منطقه با ورود صنعت تضعیف شده است.

هاشمی در عسلویه پژوهشی در سال (۱۳۹۳) در مورد رابطه شکل گیری تجمل گرایی و زیاده خواهی در وابط اجتماعی مردم عسلویه با ایجاد صنایع صنایع نفت و گاز در منطقه با استفاده از روش آزمون t و تحلیل واریانس ارائه نموده و به این نتیجه رسیده است که رابطه مستقیمی بین افزایش تجمل گرایی در روابط اجتماعی مردم عسلویه با شکل گیری صنایع نفت و گاز در این منطقه وجود دارد.

جانسون^۴ در شهر استراسبورگ پژوهشی در سال (۲۰۱۵) در مورد رابطه صنعت و فرهنگ در کارخانه پشم شیشه شهر استراسبورگ با روش تحلیل داده ها به روش تحلیل واریانس ارائه نموده و به این نتیجه رسیده است که صنعت رابطه ی مستقیمی بر نحوه ازدواج افراد آن منطقه گذاشته است به نحوی که آداب و رسوم و الگو های ازدواج آن منطقه تا حد زیادی دچار دگرگونی شده است. محقق رابطه بین صنعت و فرهنگ و مفهوم

های مختلفی معروف به رسولان، پیامبران، اوتاره ها، لوگوس یا دیگر عوامل انتقال، برای ابناء بشر و در واقع، برای یک بخش کامل کیهانی آشکار شده و نقاب از چهره آن ها برگرفته شده است...» (گنجی، ۱۳۹۶، ۱۲۳)

این حقیقتی است که صنعت نفت و گاز به واسطه ورود در مناطق عسلویه و آبادان نفی همه ارزش ها نیست، هرچند بی شک بررسی نقادانه آن ها است. صنعت نفت و گاز نقد نگرشی است که سنت وارزش های فرهنگی را به ایدئولوژی بدل می سازد. نقد کرداری است که سنت ها را راهنما والگوی زندگی روزمره فرد می نماید و با مشروعیت بخشیدن به آن، ارزش ها را دائماً باز تولید می کند. این نیز حقیقتی است که هیچ جامعه ای با نفی و گسست یک شبه از گذشته خویش به پیش نرفته است اما آن چه صنایع نفت و گاز را از ارزش های فرهنگی و زیست سنتی جدا می سازد، همان خصلت انتقادی مدرنیته و راز زدایی ارزش ها به جای پیروی از آنست. همچنین این صنعت، مرجعی غیر عقلی برای اداره امور خود نمی شناسد. کم رنگ نمودن این ویژگی های اساسی صنایع نفت و گاز، به تقلیل گرایی و تبدیل آن به شبه مدرنیسمی می انجامد که جوامع پیرامونی چون ایران سخت از آن رنج برده اند (آشوری، ۱۳۹۴، ۱۵۶)

مرادی در منطقه عسلویه پژوهشی در سال (۱۳۹۵) در مورد پیشگیری از بیگانگی فرهنگی در بین مردم عسلویه از توسعه صنایع نفت و گاز با روش رگرسیون خطی ارائه نموده و به این نتیجه رسیده است که وجود صنایع نفت و گاز در منطقه عامل کاهش میزان پایداری مردم به شعائر فرهنگی و آداب و رسوم بومی خود بوده است.

فسایی در منطقه عسلویه پژوهشی در سال (۱۳۹۵) در مورد ارائه یک الگوی مخصوص برای مسائل و انحرافات اجتماعی در عسلویه با استفاده از روش آزمون t و تحلیل واریانس ارائه نموده و به این نتیجه رسیده است که بین تحولات اقتصادی و صنعتی در منطقه با کاهش میزان پایداری به قانون و مقررات رابطه وجود دارد.

استفاده می‌گردد. نمونه تحقیق بر اساس فرمول کوکران تعیین می‌گردد، که به شیوه نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب می‌شود. برای احراز اطمینان از روایی پرسشنامه پژوهش اقدامات زیر صورت می‌گیرد: روایی محتوایی: اقدام ابتدایی بررسی روایی محتوایی پرسشنامه توسط متخصصین موضوعی و روانسنجی مدیریت می‌باشد. این متخصصین با مطالعه و بررسی پرسشنامه‌ها و با اصلاحاتی که به عمل می‌آید روایی پرسشنامه‌ها را مورد تایید قرار می‌دهند.

در تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه‌های پژوهش که برای تعیین روایی و پایایی پرسشنامه‌های پژوهش انجام می‌پذیرد از ضریب آلفای کرونباخ استفاده می‌شود. در سطح توصیفی از آماره‌های نظیر فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار و واریانس استفاده به عمل می‌آید این پژوهش به لحاظ روش همبستگی است در سطح آمار استنباطی به منظور تعیین تاثیرات بین مولفه‌های تحولات فرهنگی با توسعه صنایع نفت و گاز از ضریب همبستگی پیرسون استفاده می‌شود. به منظور مقایسه میانگین نمرات تحولات فرهنگی و توسعه صنایع نفت و گاز بر اساس ویژگی‌های دموگرافیک از آزمون تحلیل واریانس چند متغیره (مانوا) استفاده می‌شود. همچنین زمانیکه میانگین بیش از دو گروه با هم مقایسه شوند از تحلیل واریانس استفاده خواهد شد.

۳- یافته‌های پژوهش

جدول ۱: توزیع نمونه آماری پژوهش بر حسب جنس

جنس	فراوانی	درصد	درصد تراکمی
مرد	۵۶	۷۰	۷۰
زن	۲۴	۳۰	۱۰۰
کل	۸۰	۱۰۰	

استیلا و هژمونی را بیان می‌کند. او بیان می‌دارد که صنعت و تکنولوژی با استفاده از مکانیسم‌هایی، ارزش‌ها و آگاهی‌هایی در زمینه الگو و فرایند ازدواج به ذهن افراد عمومی جامعه القا می‌کنند، آنها به واسطه پذیرش آن الگو استیلا را می‌پذیرند و به سلطه تن در می‌دهند.

جرالد^۵ در استرالیا پژوهشی در سال (۲۰۱۵) در مورد صنعت توریسم و رابطه‌ای که این صنعت بر روی ارزش‌های فرهنگی یک منطقه میگذارد با روش رگرسیون ارائه نموده و به این نتیجه رسیده است که توسعه صنعت جهانگردی در عصر حاضر بدون شناخت درست و واقعی از فرهنگ‌ها، آداب و رسوم، ارزش‌ها و دیدگاه‌های آنها امکان‌پذیر نیست. اصول و نظریات تئوریک که صنعت جهانگردی در حال حاضر بر اساس آن اقدام می‌نماید، قبل از هر چیز مبتنی بر شناخت درست از سایر فرهنگ‌ها است. جهانگردانی که از کشور مهمان به کشور میزبان سفر می‌کنند، قبل از هر چیز باید اطلاعات درست و دقیقی درباره مردم کشور میزبان داشته و از اعتقادات، ارزش‌ها و گرایش‌های فرهنگی و اجتماعی آنها اطلاع قبلی داشته و با آنها آشنا باشند. مسلماً آشنایی با فرهنگ کشور میزبان، اجرای برنامه‌های سیر و سیاحت را در کشور میزبان با سهولت و آرامش بیشتری همراه خواهد داشت و مشکلات فرهنگی را به حداقل تقلیل خواهد داد.

۲- روش پژوهش

این پژوهش از نوع اکتشافی، توصیفی، همبستگی و تحلیل موردی می‌باشد و از روش‌های آماری استنباطی و غیر استنباطی مانند: انحراف معیار، میانگین و ضریب همبستگی پیرسون استفاده خواهد شد. جامعه آماری این پژوهش را کلیه افراد ۶۰-۱۵ ساله شهر عسلویه و آبادان تشکیل می‌دهد که در سال ۱۳۹۵ در شهر عسلویه و آبادان ساکن هستند. براساس آخرین سرشماری رسمی کشور در سال ۱۳۹۵، جمعیت افراد ۶۰-۱۵ ساله شهر عسلویه ۸۷۹۶ نفر و شهر آبادان ۶۵۸۷ می‌باشد (سرشماری نفوس و مسکن، ۱۳۹۵: ۲۵ - ۶۸). در این پژوهش ابزار گردآوری داده‌ها شامل ابزار اسنادی و کتابخانه‌ای و همچنین از پرسشنامه محقق ساخته

جدول ۲: برآورد آزمون تی مستقل جهت مقایسه میانگین متغیرهای مدل

متغیر	جنس	میانگین	انحراف معیار	همگنی واریانسی		آماره t	درجه آزادی	Sig
				آماره لوین	Sig			
ارزش‌های فرهنگی	مرد	۲/۳۸	۰/۵۴	۰/۰۱	۰/۹۰۶	-۱/۲۲	۷۶	۰/۲۲۷
	زن	۲/۵۵	۰/۶۱					
اعتقادات مذهبی	مرد	۲/۱۱	۰/۳۵	۲۲/۶۱	۰/۰۰۱	-۱/۸۴	۲۷/۵۶	۰/۰۷۷
	زن	۲/۴۱	۰/۷۵					
فرهنگ خانوادگی	مرد	۳/۱۲	۰/۶۵	۰/۳۱	۰/۵۷۷	۰/۱۵	۰/۷۶	۰/۸۸۳
	زن	۳/۱۰	۰/۶۲					
الگوی ازدواج	مرد	۳/۵۰	۰/۸۱	۰/۰۲	۰/۸۸۵	۰/۷۷۳	۰/۷۶	۰/۴۴۲
	زن	۳/۳۵	۰/۷۹					
عناصر مادی فرهنگ	مرد	۴/۱۹	۰/۳۱	۵/۹۱	۰/۰۱۷	-۱/۳۸	۷۱/۵۶	۰/۱۷۳
	زن	۴/۲۶	۰/۱۷					

جدول ۳: برآورد آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه جهت مقایسه میانگین متغیرهای مدل براساس تحصیلات

متغیر	تحصیلات	میانگین	انحراف معیار	همگنی واریانسی		آماره F	Sig
				آماره لوین	Sig		
ارزش‌های فرهنگی	ابتدایی	۲/۰۳	۰/۱۲	۴/۰۵	۰/۰۰۱	۱/۱۲	۰/۳۵۳
	راهنمایی	۲/۵۴	۰/۳۶				
	متوسطه	۲/۴۷	۰/۷۱				
	کارشناسی	۲/۳۵	۰/۴۰				
	کارشناسی ارشد	۲/۷۲	۰/۵۸				
اعتقادات مذهبی	ابتدایی	۱/۸۲	۰/۱۴	۲/۲۲	۰/۰۷۵	۰/۷۴	۰/۵۷۱
	راهنمایی	۲/۱۳	۰/۲۸				
	متوسطه	۲/۲۶	۰/۶۲				
	کارشناسی	۲/۲۵	۰/۵۲				
	کارشناسی ارشد	۲/۱۴	۰/۳۵				
فرهنگ خانوادگی	ابتدایی	۳/۴۳	۰/۴۸	۰/۸۴	۰/۵۰۳	۰/۶۲	۰/۶۴۸
	راهنمایی	۳/۲۸	۰/۶۵				
	متوسطه	۳/۰۲	۰/۶۹				
	کارشناسی	۳/۱۰	۰/۵۹				
	کارشناسی ارشد	۳/۲۰	۰/۵۳				
الگوی ازدواج	ابتدایی	۳/۷۱	۰/۹۴	۰/۶۹	۰/۶۰۱	۱/۱۲	۰/۳۵۵
	راهنمایی	۳/۷۰	۰/۶۹				
	متوسطه	۳/۲۶	۰/۸۵				
	کارشناسی	۳/۴۹	۰/۸۰				
	کارشناسی ارشد	۳/۸۳	۰/۵۱				
عناصر مادی فرهنگ	ابتدایی	۴/۰۹	۰/۴۱	۳/۰۴	۰/۰۲۳	۰/۹۴	۰/۴۷۲
	راهنمایی	۴/۱۴	۰/۱۲				
	متوسطه	۴/۲۵	۰/۳۰				
	کارشناسی	۴/۲۳	۰/۲۳				
	کارشناسی ارشد	۴/۱۷	۰/۴۵				

جدول ۴: برآورد آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه جهت مقایسه میانگین متغیرهای مدل در بین مشاغل مختلف

Sig	F	همگنی واریانس		انحراف معیار	میانگین	شغل	متغیر
		Sig	آماره لوین				
۰/۲۳۶	۱/۴۲	۰/۴۱۱	۱	۰/۶۶	۲/۴۹	اداری - خدماتی	ارزش‌های فرهنگی
				۰/۴۵	۲/۲۴	آزاد - خدماتی	
				۰/۵۱	۲/۳۹	اداری - کارشناسی	
				۰/۴۶	۲/۷۲	آزاد - تجاری	
				۰/۷۰	۲/۵۶	جویای شغل	
۰/۲۹۵	۱/۲۹	۰/۰۳۲	۲/۸۱	۰/۷۲	۲/۲۵	اداری - خدماتی	اعتقادات مذهبی
				۰/۴۳	۲/۰۹	آزاد - خدماتی	
				۰/۳۶	۲/۰۹	اداری - کارشناسی	
				۰/۴۹	۲/۴۰	آزاد - تجاری	
				۰/۵۴	۲/۳۹	جویای شغل	
۰/۶۵۷	۰/۶۱	۰/۴۹۳	۰/۸۶	۰/۷۰	۳/۰۵	اداری - خدماتی	فرهنگ خانوادگی
				۰/۵۸	۳/۲۳	آزاد - خدماتی	
				۰/۵۴	۳/۰۸	اداری - کارشناسی	
				۰/۶۳	۳/۲۸	آزاد - تجاری	
				۰/۸۰	۲/۹۳	جویای شغل	
۰/۸۴۳	۰/۳۵	۰/۴۷۲	۰/۸۹	۰/۸۳	۳/۴۱	اداری - خدماتی	الگوی ازدواج
				۰/۹۶	۳/۳۱	آزاد - خدماتی	
				۰/۶۳	۳/۵۰	اداری - کارشناسی	
				۰/۶۵	۳/۶۵	آزاد - تجاری	
				۰/۹۲	۳/۵۴	جویای شغل	
۰/۴۶۴	۰/۹۱	۰/۶۲۴	۰/۶۶	۰/۳۲	۴/۱۵	اداری - خدماتی	عناصر مادی فرهنگ
				۰/۱۹	۴/۲۷	آزاد - خدماتی	
				۰/۳۱	۴/۲۲	اداری - کارشناسی	
				۰/۲۱	۴/۱۱	آزاد - تجاری	
				۰/۳۲	۴/۲۸	جویای شغل	

جدول ۵: برآورد آزمون تی جهت مقایسه میانگین متغیرهای مدل در بین افراد بومی و غیربومی

Sig	درجه آزادی	t	همگنی واریانس		انحراف معیار	میانگین	اقامت	متغیر
			Sig	آماره لوین				
۰/۵۷۰	۷۶	-۰/۵۷	۰/۰۹۱	۲/۹۴	۰/۶۱	۲/۴۱	بومی	ارزش‌های فرهنگی
					۰/۴۲	۲/۴۹	غیربومی	
۰/۸۹۸	۷۶	۰/۱۳	۰/۱۰۴	۲/۷۰	۰/۵۵	۲/۲۱	بومی	اعتقادات مذهبی
					۰/۴۳	۲/۱۹	غیربومی	
۰/۷۸۲	۷۶	-۰/۲۸	۰/۳۳۸	۰/۹۳	۰/۶۵	۳/۱۰	بومی	فرهنگ خانوادگی
					۰/۶۰	۳/۱۵	غیربومی	
۰/۰۶۶	۷۶	-۱/۸۷	۰/۳۳۲	۰/۹۵	۰/۸۱	۳/۳۵	بومی	الگوی ازدواج
					۰/۷۵	۳/۷۲	غیربومی	
۰/۹۵۴	۷۶	۰/۰۶	۰/۸۷۲	۰/۰۳	۰/۲۷	۴/۲۱	بومی	عناصر مادی فرهنگ
					۰/۳۰	۴/۲۱	غیربومی	

فرضیه ۱: توسعه صنعت نفت و گاز بر ارزش های فرهنگی عسلویه و آبادان تأثیر دارد.

مقادیر جدول بالا نشان دهنده این است که میانگین متغیر ارزش های فرهنگی دارای تفاوت معنادار با میانگین فرضی یا مورد انتظار است ($Sig \leq 0/05$). بدین نحو فرضیه تاثیر توسعه صنعت نفت و گاز بر ارزش های فرهنگی عسلویه و آبادان اثبات گردید. به عبارت دیگر از نظر جامعه آماری توسعه صنعت نفت و گاز موجب تضعیف ارزش های فرهنگی شده است.

فرضیه ۲: توسعه صنعت نفت و گاز بر اعتقادات مذهبی عسلویه و آبادان تأثیر دارد.

مقادیر جدول بالا نشان دهنده این است که میانگین متغیر اعتقادات مذهبی دارای تفاوت معنادار با میانگین فرضی یا مورد انتظار است ($Sig \leq 0/05$). بدین نحو فرضیه تاثیر توسعه صنعت نفت و گاز بر اعتقادات مذهبی عسلویه و آبادان اثبات گردید. به عبارت دیگر از نظر جامعه آماری توسعه صنعت نفت و گاز موجب تضعیف اعتقادات مذهبی گردیده است.

فرضیه ۳: توسعه صنعت نفت و گاز بر فرهنگ خانوادگی عسلویه و آبادان تأثیر دارد.

مقادیر جدول بالا نشان دهنده این است که میانگین متغیر فرهنگ خانوادگی دارای تفاوت معنادار با میانگین فرضی یا مورد انتظار است ($Sig \leq 0/05$). بدین نحو فرضیه تاثیر توسعه صنعت نفت و گاز بر فرهنگ خانوادگی عسلویه و آبادان اثبات گردید. به عبارت دیگر از نظر جامعه آماری توسعه صنعت نفت و گاز موجب تقویت فرهنگ خانوادگی گردیده است.

فرضیه ۴: توسعه صنعت نفت و گاز بر الگوی ازدواج عسلویه و آبادان تأثیر دارد.

مقادیر جدول بالا نشان دهنده این است که میانگین متغیر الگوی ازدواج دارای تفاوت معنادار با میانگین فرضی یا مورد انتظار است ($Sig \leq 0/05$). بدین نحو فرضیه تاثیر توسعه صنعت نفت و گاز بر الگوی ازدواج عسلویه و آبادان اثبات گردید. به عبارت دیگر از نظر جامعه آماری توسعه صنعت نفت و گاز موجب تغییر در الگوی ازدواج گردیده است.

فرضیه ۵: توسعه صنعت نفت و گاز بر عناصر مادی فرهنگ عسلویه و آبادان تأثیر دارد.

مقادیر جدول بالا نشان دهنده این است که میانگین متغیر عناصر مادی فرهنگ دارای تفاوت معنادار با میانگین فرضی یا مورد انتظار است ($Sig \leq 0/05$). بدین نحو فرضیه تاثیر توسعه صنعت نفت و گاز بر عناصر مادی فرهنگ عسلویه و آبادان اثبات گردید. به عبارت دیگر از نظر جامعه آماری توسعه صنعت نفت و گاز موجب تقویت عناصر مادی فرهنگ گردیده است.

۴- بحث و نتیجه گیری

توسعه صنعت نفت و گاز موجب تضعیف اعتقادات مذهبی گردیده است. وقتی توسعه صنعتی در منطقه ای بومی اتفاق می افتد و زیربنای فرهنگی لازم برای این توسعه فراهم نمی شود، نوعی تعارض بین توسعه صنعتی و ارزش های فرهنگی بومی شکل می گیرد. در واقع، توسعه صنعت نفت و گاز هم راستا با تغییرات فرهنگی مثبت حرکت نکرده است، بلکه ارزش های فرهنگی بومی منطقه را هم تضعیف نموده است که می تواند در درازمدت، خود صنعت نفت و گاز در این مناطق را هم تحت تأثیر منفی قرار بدهد، زیرا تعارضات فرهنگی حاصل از برخورد این دو مسئله، مشکلاتی را برای این صنعت می تواند فراهم بیاورد که در قالب تعارضات فرهنگی جامعه بومی با توسعه صنعتی خود را نشان می دهد. توسعه صنعت نفت و گاز موجب تضعیف اعتقادات مذهبی گردیده است. اگر ارزش های مذهبی را به عنوان ارزش هایی هم راستا با ارزش های فرهنگی بومی مناطق عسلویه و آبادان قرار بدهیم، به این نتیجه می رسیم که همان مسائل مطرح شده در مورد ارزش های فرهنگی در مورد ارزش های مذهبی صدق می کند و تعارضات ارزشی بین توسعه صنعت نفت و گاز با اعتقادات مذهبی مردمان منطقه آبادان و عسلویه شکل گرفته است و همین مسئله سبب شده است ارزش های مذهبی میانگین پایینی را به خود اختصاص بدهد. البته عوامل دیگری ممکن است در این زمینه دخیل باشد که در بخش بحث و نتیجه گیری به طور مفصل در مورد آن ها بحث خواهد شد.

نتایج نهایی پژوهش حاضر بیانگر این است که با توجه به توسعه صنعت نفت و گاز در منطقه عسلویه و آبادان تغییراتی در ارزش‌های فرهنگی بومی به دنبال داشته است. بر اثر ورود و توسعه صنعت نفت و گاز در این منطقه، ارزش‌های فرهنگی مردم تضعیف شده است. همچنین شاهد تضعیف اعتقادات و باورهای مذهبی مردم منطقه بوده‌ایم، ارزش‌های فرهنگی منطقه عموماً ارزش‌هایی سنتی و ناسازگار با مدرنیته بوده‌اند، و بر اثر درهم‌آمیختگی صنعت و سنت در منطقه عسلویه و آبادان، شاهد نوعی گسست و تعارض فرهنگی بوده‌ایم. و با توجه به تغییرات گسترده در ارزش‌های فرهنگی، اعتقادات مذهبی، فرهنگ خانوادگی، الگوی ازدواج، عناصر مادی در منطقه عسلویه و آبادان، برگزاری دوره‌های آموزشی به منظور آشنایی کارمندان صنعت نفت و گاز با ارزش‌ها و الگوهای فرهنگی بومی منطقه و لحاظ نمودن مولفه‌های مرتبط با ارزش‌های فرهنگی و مذهبی بومی منطقه در خط و مشی‌ها و چشم‌اندازهای مختلف سازمان صنعت نفت و گاز و بهره‌گیری صنعت نفت و گاز از نیروهای فرهنگی تاثیرگذار و بومی در بخش‌های فرهنگی و اجتماعی صنعت نفت و گاز می‌تواند به تقویت مولفه‌های فرهنگی و کاهش چشمگیر تضادهای فرهنگی مزبور منتهی گردد.

فهرست منابع

- ۱) اینگلهارت، ر (۱۳۹۵). تحولات فرهنگی، مترجم رضا حسینی، انتشارات کویر.
- ۲) آرامکی، م (۱۳۸۲). جامعه‌شناسی تغییرات فرهنگی، چاپ اول، تهران: انتشارات نی.
- ۳) آشوری، د (۱۳۹۴). ماو مدرنیته، چاپ اول انتشارات طلوع آزادی.
- ۴) اینگلهارت، ر (۱۳۷۸). امنیت اقتصادی و دگرگونی اجتماعی، مترجم ش شفیعی خانی، تهران: هفته‌نامه پژوهشی.
- ۵) اینگلهارت، ر (۱۳۷۳) تغییرات فرهنگی در جوامع پیشرفته صنعتی، مترجم مریم وتر، تهران: انتشارات کویر.

توسعه صنعت نفت و گاز موجب تقویت فرهنگ خانوادگی گردیده است. اشتغال نیروهای بومی در این صنایع، سبب تقویت ارزش‌های خانوادگی گردیده است. یکی از مسائلی که می‌تواند بر تقویت ارزش‌های خانوادگی تأثیرگذار باشد، بحث نیازهای مادی است که ورود و توسعه صنعت نفت و گاز توانسته است تا حدودی (حتی اگر این میزان کم هم باشد) این نیاز را برطرف نماید. در واقع، در اینجا ما شاهد نقش‌آفرینی یک ارزش مادی روی یک ارزش فرامادی به نام فرهنگ خانوادگی هستیم. که موجب تغییر در الگوی ازدواج نیز گردیده است. توسعه صنعت نفت و گاز موجب تقویت عناصر مادی فرهنگ گردیده است. هر گونه توسعه صنعتی در مناطقی که قبلاً تجربه‌ی ورود صنعت را نداشته‌اند، نشانه‌های فرهنگ مادی که عموماً عینی هستند را دچار تغییر می‌نماید. این تغییرات عموماً مثبت بوده و در جهت تقویت این فرهنگ عمل می‌کنند. به هر حال، ورود امکانات، فرصت‌ها و قابلیت‌های نوین عینی فرهنگی به منطقه، مجال بیشتری به ساکنان داده است تا فرهنگ مادی خودشان را تقویت نمایند. علاوه بر این، فرصت‌های اقتصادی نوین برای ساکنان بومی منطقه هم در این مسئله دخالت داشته است.

نیازی پژوهشی انجام داده است در مورد شناسایی موانع و چالش‌های تغییرات فرهنگی که بیان نمود بین توسعه صنعت پتروشیمی با تغییرات فرهنگی مردم بندر امام رابطه مستقیمی وجود دارد (نیازی، ۱۳۹۴، ۱۶۹) یافته‌های این پژوهش با یافته‌های نیازی در یک راستا بود. همچنین در پژوهشی که جانسون ۶ در مورد رابطه صنعت و فرهنگ در کارخانه پشم شیشه شهر استراسبورگ انجام داده است (جانسون، ۲۰۱۵، ۲۰۱) که بیان نمود صنعت تأثیر مستقیمی بر آداب و رسوم و خانواده افراد آن منطقه گذاشته است، یافته‌های این پژوهش با یافته‌های جانسون در یک راستا است ولی پژوهشی که عسگری در مورد رابطه صنعت شهاب و خانواده که در شهر یزد انجام داده است (عسگری، ۱۳۹۲، ۱۷۴) که سنت باعث کاهش فرهنگ خانوادگی است، یافته‌های این پژوهش با یافته‌های عسگری مغایرت دارد.

- 24) Tavassoli, Gh. (2015). Integrity of the concept of development and its relationship with culture. *Zamaneh Monthly Journal*, 15.
- 25) Tabrizi, A. (2004). Investigating oil and gas industries and its impact on language and dialect. *Political and Social Information Quarterly*, 25.
- 26) Danesh, M. (2015). *Cultural Anthropology*. Qom: Hedayat Publications.
- 27) Dawas, J. (2017). *Survey in Social Research*. Translated by Nayebi. Tehran: Nei Publications.
- 28) Adel, A. (2016). Globalization and Its Effects on Third World Countries. *Journal of Political Economic Information*, 29.
- 29) Ghaffari, H. (2017). *Survey on Social Research*. Tehran: Ravesh Publications.
- 30) Ghaderi, T. (2015). *Modernization School and the Dilemma of Explanation, Change and Development*. *Political Information Monthly*, 141.
- 31) Ganji, A. (2017). *Unfinished Modernity Project, First Edition*. Tehran Publications House.
- 32) Mirzaei, F. (2016). *Knowledge and the Holy, First Edition*. Rasa Publications

یادداشت‌ها

¹ Perennial wisdom

² Eternal wisdom

³ Tradition

⁴ Johnson(2004)

⁵ Gerald(2002)

⁶ Johnson(2004)

- ۶) بهمن پور، ث (۱۳۹۶). یادگیری اجتماعی، تهران انتشارات رسانش
- ۷) بهنام، ج (۱۳۹۵). نگاهی دوباره بر مسئله تجدد، ایران نامه، سال هجدهم، شماره ۲.
- ۸) توسلی، غ (۱۳۹۴). جامعیت مفهوم توسعه و رابطه آن با فرهنگ، ماهنامه زمانه، شماره ۱۵.
- ۹) تیریزی، ع (۱۳۸۳). بررسی وجود صنایع نفت و گاز و تاثیر آن بر زبان و گویش، فصلنامه اطلاعات سیاسی و اجتماعی، شماره ۲۵
- ۱۰) دانش، م (۱۳۹۴). مردم شناسی فرهنگی، قم: انتشارات هدایت.
- ۱۱) دواس، ج (۱۳۹۶). پیمایش در تحقیقات اجتماعی، مترجم ه نایی، تهران، چاپ اول انتشارات نی.
- ۱۲) عادل، ع (۱۳۹۵). جهانی شده و آثار آن بر کشورهای جهان سوم، مجله اطلاعات سیاسی اقتصادی: شماره ۲۹.
- ۱۳) غفاری، ح (۱۳۹۶). پیمایشی در تحقیقات اجتماعی، تهران: انتشارات روش
- ۱۴) قادری، ط (۱۳۹۴). مکتب نوسازی و معضل تبیین، تغییر و توسعه، ماهنامه اطلاعات سیاسی، شماره ۱۴۱.
- ۱۵) گنجی، ا (۱۳۹۶). پروژه ناتمام مدرنیته، چاپ اول، انتشارات تهران
- ۱۶) میرزایی، ف (۱۳۹۵). معرفت و امر قدسی، چاپ اول انتشارات رسا
- 17) Inglehart, R. (2016). *Cultural Evolutions*. Translated by Reza Hosseini. Kavir Publications.
- 18) Aramaki, M. (2003). *Sociology of Cultural Changes, First Edition*. Tehran: Nei Publications.
- 19) Ashouri, D. (2015). *We and Modernity, First Edition*. Toloue Azadi Publications.
- 20) Inglehart, R. (1999). *Economic Security and Social Transformation*. Translated by Shafikhani, Sh. Tehran: Weekly Research Journal.
- 21) Inglehart, R. (1994). *Cultural Changes in Advanced Industrial Communities*. Translated by Maryam Vatar. Tehran: Kavir Publications.
- 22) Bahmanpour, S. (2017). *Social Learning*. Tehran: Rasanesh Publications.
- 23) Behnam, J. (2016). A look at the issue of modernity. *Iran Nameh*, 18(2).